

סיפור מצויין לקרוא להורים

של סילברסטין, אור בעלית הגג, שירים וציורים, תירגום: בני הנדל ושחר הנדל, ספרי עליית הגג, ידיעות אחרונות, ספרי חמד, 159 עמ'.

בכל לילה לפני שאני עוצם את עיני / אני מתפלל לאלוהים שישמור עלי / אבל אם במקרה אני אמות לפני הבוקר / אני מבקש מאלוהים שישכור לי בבקשה את כל הצעצועים / כך שאף ילד לא יוכל לשחק בהם לעולמים / אמר. (סילברסטין, תפילת הילד, תירגום יונתן גפן, 1984).

בין אינספור שירי תפילה של ילדים, המצטיינים בטוב לב מזויף ומזילי ריר צדקני, כאלה שנכתבו בתקופה הפוריטנית וגם מאוחר יותר, "תפילת הילד" של סילברסטין מציעה חידוש מרענן. ואומנם ספרו "אור בעלית הגג", מזכיר בחלקיו הטובים את ספריו המוכרים: "העץ הנדיב" ו"החתיכה החסרה", ואילו בחלקיו הפחות מוצלחים מעורר הרהורים נוגים על טיב התרגום ועל היעדר יד קשה של עורך, שהיו יכולים להיטיב עם הספר.

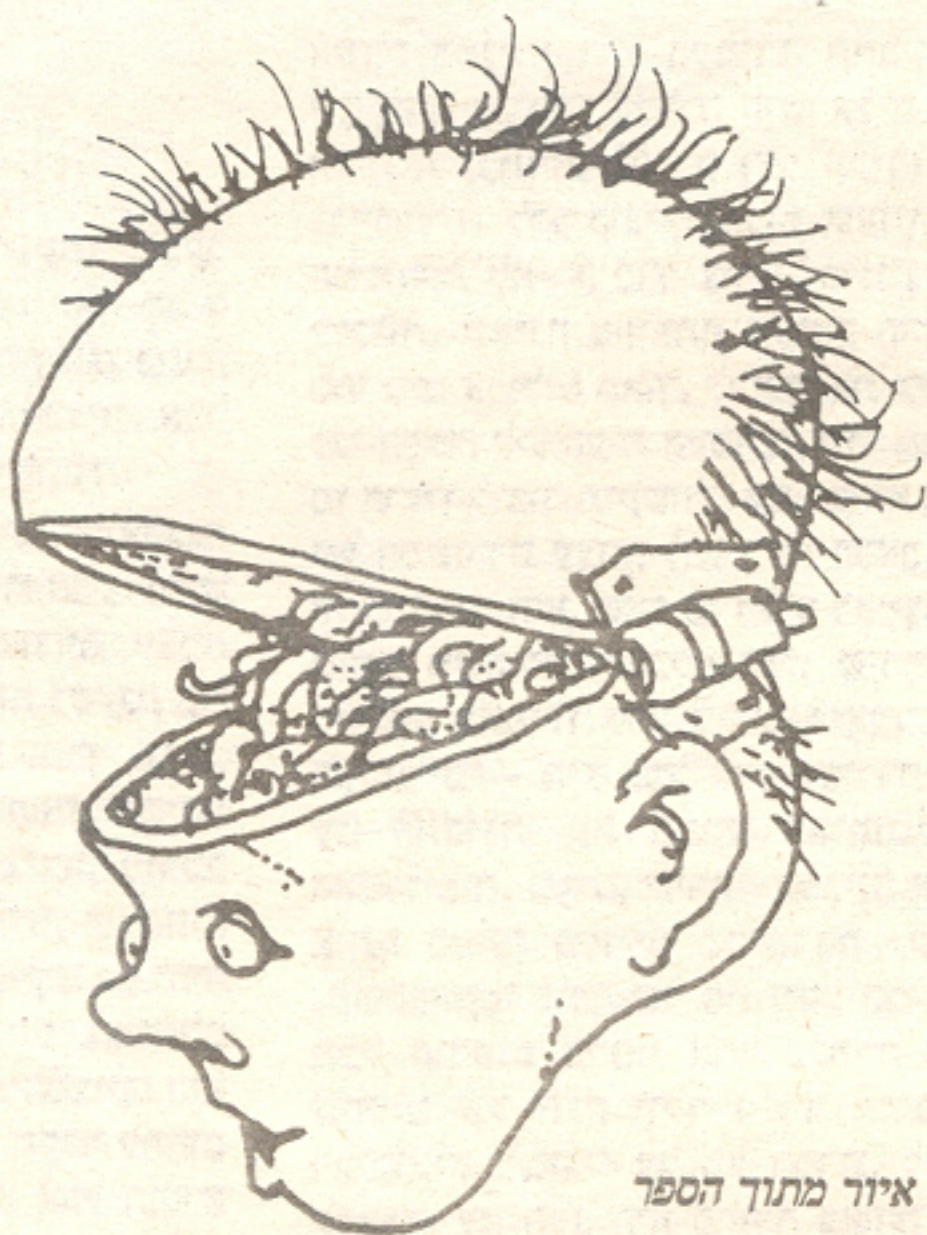
עלמים ועלמות בגיל ההתבגרות שואבים הנאה מיוחדת מ"העץ הנדיב" של של (שלבי) סילברסטין, שכבר מזמן הפך לקלאסיקה. יש הרואים בו ספר גאוני, שהצליח באמצעות רעיון פשוט לומר אמת-חיים גדולה, ויש המסתייגים מהניסיון לכתוב את עיקרי הפילוסופיה של החיים בעמודים ספורים ובצורה שווה לכל נפש, ועוד לייער אותו, כביכול, לילדים. מה שבטוח הוא שזה רבי-מכר כמעט נצחי ואחד הטקסטים לילדים המצוטטים ביותר.

היחס האמביוולנטי הזה מתחזק למקרא אסופת השירים הגדולה שלפנינו. זהו קובץ מאוד מגוון, המכיל שירים מסוגים שונים ובאיכויות שונות. חלקם תאוה לעיניים, חלקם בקושי מעוררים חיוך, וחלקם מייגעים ממש. שירי השטות, שירי האי-גיון, הפארודיות ושירים קטנים על דברים קטנים (סתם-כאילו, בלשון מאוד עכשווית) הם מהמוצלחים ביותר בקובץ. השירים הפסבדו-פילוסופיים, להוציא כמה פנינים כמו "רשת ירח", הם דלים ופשוט רעים, וחבל שדווקא בהם נפתח ומסתיים הספר.

סילברסטין נטוע עמוק בתוך מסורת שירי שטות ואי-גיון, שירי אזהרה והטפה, שהפארודיות עליהם משעשעות עד דמעות. המקוריות שלו בולטת בעיקר בשל השימוש המיוחד שהוא עושה במסורת שירי השטות. הוא מושך את ההיגיון עד לקצה גבול האבסורד, אבל תוך הכנסת השירים למקום וזמן שונים מהמקובל - להווי ילדות. לא אחת עולה בידו ליצור את הרושם שהשיר נכתב ממש מנקודת-המבט הפיסית של הילד, של מי שמסתכל על העולם מלמטה, כמו בשירים "ערסל" או "שמירה לוחצת". בשיר שצוטט לעיל "תפילתו של ילד אנוכי" (ואיזה ילד אינו כזה), או בשיר על "אביגיל הקטנה והפוני היפהפה", הוא מצליח להעביר במדויק את סדרי העדיפות של הילד. כדי למצוא תירוץ טוב לאחר לשיעור, הילד מוכן להיחטף, להיגרר מתוך המכונית, להיזרק למרתף קר ומלא עובש, ועוד פרטים מזרי אימה, המתוארים על ידי הילד בהנאה עצומה, שאובים מסדרות טלוויזיה.

באמפאתיה של סילברסטין אין "התיילדות" או קנייה בזול של הילד, אלא דווקא מתיחה אדיאבסורדום של הגחמה ומימוש האיום או חרדות האימה של הילד. כך גם צריך לקבל את קריצת העין, שבה הוא מסיים את השיר על אביגיל: "זה סיפור מצויין / לקרוא להורים / כשהם לא מוכנים לקנות / לכם משהו שאתם רוצים".

כוחו של סילברסטין ביכולת לאמץ לעצמו נקודות-מבט שונות ומשונות, המציגות התבוננות לא צפויה בשורה של תופעות הלקוחות מן המציאות הקונקרטית מאוד. הוא מפליא ביכולתו להרחיק לכת עם הפנטסיה ולבנות אותה על בסיס של הזיות, המתרחשות במקום ובזמן מידיים ועכשוויים. תענוג לקרוא גם את השירים על המצוקות הקטנות של היום-יום, שירי סתם כך, בלי התחכמויות, בסגנון שמזכיר

איור מתוך הספר

מאוד את יהודה אטלס (שספרו "והילד הזה הוא אני" ראה אור כמה שנים לפני סילברסטין). חלק מהשירים הוא בגדר של מתן עצות ידידותיות ומועילות ל"איך להתחמק" מניגוב צלחות או מקריירה מוסיקאלית, וחלקם מסביר למה "לא צריך" ליטול ציפורניים, למשל. אבל לא אחת קופץ סילברסטין, לפתע, לנקודת המבט של המבוגר, ואז השירים הרבה פחות מעניינים, או שהם גולשים לפסבדו-סאטירה פוליטית, כמו ב"הם החליטו לשים חזיה לגמלה". שירים אלה מגושמים וחסרי חן.

ומשהו על התרגום: על פי לקסיקון אופק, תורגם הספר לראשונה לעברית בידי יונתן גפן כבר ב-1984. בירו שערכתי הראה שעדיין לא ראה אור. השוואה מקרית בין תרגומו של גפן לבין התרגום הנוכחי מעלה חשש כבר שלפחות חלק מן החציות שבשירים נובע מפיתרונות תרגומיים טכניים ולא מושלמים של בני הנדל ושחר הנדל. בספר, שבו מלאכת המתרגם יכולה להכריע בין שיר סתמי ומגושם לשיר חי ומבריק, צריך היה להשקיע יותר. להלן השוואת תרגומים של השיר "עטלף":

יונתן גפן: "התינוק עטלפון הוא לא כל כך גיבור / והוא צועק / אמא, תדליקי את החושך / אני מפתח לישון באור". הנדל את הנדל: "תינוק עטלף / צעק במגור, / 'תדליקו ת'חושך / אני פוחד מהאור'".